1751 – Je vydán první díl *Encyklopedie* **Denise Diderota**

1759 – **Voltaire** publikuje *Candida*, román, který satiricky napadá Leibnizovo pojetí, že „vše je nejlepší v nejlepším ze všech možných světů".

1762 – **Jean-Jacques Rousseau** uveřejňuje *Společenskou smlouvu*, průlomové politické dílo.

1763 – **Pařížskou smlouvou** se Británie stala největší koloniální mocností v Severní Americe.

1776 – Je podepsána americká **Deklarace nezávislosti**.

1780 – **Jeremy Bentham** vytváří ve svém *Úvodu do principů morálky a zákonodárství*, publikovaném v roce 1789, teorii **utilitarismu**.

1781 – **Immanuel Kant** uveřejňuje *Kritiku čistého rozumu*.

1789 – Dobytím pařížské Bastily začíná **Francouzská revoluce**.

Během renesance se v Evropě, jež byla dříve jako kontinent spojena pod kontrolou církve, ustavila řada oddělených národních států. Současně s přenášením moci do jednotlivých oddělených zemí se od 17. století utvářely charakteristické národní kultury, jež se nejvýrazněji projevovaly v umění a v literatuře, ale odrážely se také ve stylu filozofického myšlení.

Věk rozumu dal vystoupit zřetelnému rozdílu mezi racionalismem kontinentální Evropy a empirismem britských filozofů. V nastupujícím 18. století se filozofie současně s rozvojem osvícenského hnutí dále soustřeďovala ve Francii a Británii. Staré hodnoty a feudální systémy se hroutily a nové národy, budující na obchodu, daly vzniknout stále početnější městské střední třídě, která se těšila bezpříkladné prosperitě. Nejbohatší národy, jakými byly Británie, Francie, Španělsko, Portugalsko a Nizozemsko, zakládaly kolonie a říše na celém světě.

Francie a Británie

Filozofie se ve stále větší míře – s různými národními akcenty – soustřeďovala na sociální a politické otázky. V Británii, kde revoluce již přišla a odezněla, dosáhl empirismus svého vrcholu v dílech Davida Huma, zatímco politickou filozofii ovládal nový utilitarismus. Vše šlo ruku v ruce s průmyslovou revolucí, která začala ve třicátých letech 18. století. Myslitelé jako John Stuart Mill dále rozvíjeli utilitarismus Jeremy Benthama a pomáhali ustavit liberální demokracii a rámec pro moderní občanská práva. Ve Francii byla však situace méně stabilní. Racionalismus René Descarta ustoupil generaci *philosophes,* radikálních politických filozofů, kteří se snažili zpopularizovat novou, vědeckou formu myšlení. Patřili k nim literární satirik Voltaire, encyklopedista Denis Diderot, nejrevolučnější byl však Jean-Jacques Rousseau. Jeho vize společnosti, založené na principech *liberté, egalité* a *fraternité,* se stala bojovým heslem Francouzské revoluce v roce 1789 a od té doby trvale inspirovala radikální myslitele. Rousseau byl přesvědčen, že civilizace má zhoubný vliv na lidi, kteří jsou od přírody dobří, a tato stránka jeho myšlení pak udávala tón romantismu, hnutí následujícímu

1802
Napoleon Bonaparte se prohlašuje francouzským císařem.

1807
Georg Wilhelm Friedrich Hegel vydává *Fenomenologii ducha.*

1843–46
Søren Kierkegaard píše *Buď – anebo* a *Bázeň a chvění.*

1848
Karl Marx vydává *Komunistický manifest.* Revoluční hnutí se šíří celou Evropou.

1859
Charles Darwin vydává své dílo *O původu druhů* objasňující jeho evoluční teorii.

1861
John Stuart Mill publikuje *Utilitarismus.*

1880
Evropské mocnosti zahajují v osmdesátých letech **rozsáhlou kolonizaci** afrického kontinentu.

1890
William James, vedoucí představitel pragmatismu, vydává *Principy psychologie.*

po revoluční epoše. Evropskou literaturu, malířství a hudbu charakterizoval v romantickém období idealizovaný pohled na přírodu, ve výrazném kontrastu k sofistikované městské eleganci osvícenství. Základní rozdíl spočíval pravděpodobně v hodnotě, jakou romantici přikládali citu a intuici oproti rozumu. Romantické hnutí se rozšířilo po celé Evropě a pokračovalo až do konce 19. století.

Německý idealismus

19. století ovládla německá filozofie, hlavně zásluhou díla Immanuela Kanta. Jeho idealistická filozofie, jež přísně rozlišovala mezi „světem pro nás", přístupným naší zkušenosti, a světem „věci o sobě", radikálně změnila chod filozofického myšlení. Ačkoli byl Kant jen o několik let mladší než Hume a Rousseau, náležel již k další generaci: svá hlavní díla napsal po jejich smrti a jeho nové vysvětlení světa a našeho vědění o něm dokázalo spojit přístupy racionalismu a empirismu způsobem, jenž lépe vyhovoval romantismu a německé kultuře.

Ke Kantovým následovníkům patřili Fichte, Schelling a Hegel, kteří se stali společně známými jako němečtí idealisté; náležel k nim však i Schopenhauer, jehož osobitá interpretace Kantovy filozofie zahrnovala i myšlenky z oblasti východní filozofie.

Mezi následovníky Hegelova idealismu to byl Karl Marx, jenž dokázal skvěle spojit německé filozofické metody, francouzskou revoluční politickou filozofii a britskou ekonomickou teorii. Po *Komunistickém manifestu,* vydaném společně s Friedrichem Engelsem, napsal *Das Kapital,* nepochybně jedno z nejvlivnějších filozofických děl všech dob. Na principech, které vytyčil, vznikaly v desetiletích po jeho smrti na celém světě revoluční strany a státy.

Ve Spojených státech, které svrhly britskou koloniální vládu a ustavily republiku založenou na osvícenských hodnotách, se mezitím začala rozvíjet americká kultura nezávislá na svých evropských kořenech. Po romantických počátcích vytvořila koncem 19. století domácí filozofický proud, pragmatismus, jenž se zabýval hlavně problémem pravdy. Dobře odpovídal demokratickým kořenům země i kultuře nového století. ■